

Pöcze Márta – Sándorné Támcsu Tímea

20 éves az Óbudai Platán Könyvtár

Út a szakszervezeti könyvtártól a közkönyvtárig

Az Óbudai Platán Könyvtár jelenlegi székhelyén húsz éve gyűjt, rendszerez és szolgáltat a III. kerület és vonzáskörzete változó információs igényei szerint. Az évforduló alkalmából visszaemlékeztünk, hogyan vált intézményünk az évek során szakszervezeti könyvtárból közkönyvtárrá.

A könyvtár különleges helyzete a fővárosban még a rendszerváltás előtti időszakra nyúlik vissza. Budapest lakosságának közkönyvtári ellátását 1989 előtt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tanácsi könyvtárhálózata és a szakszervezetek munkahelyi könyvtári hálózata biztosította. A III. kerületben 1955 óta működött a Textilipari Dolgozók Szakszervezetének Központi Könyvtára. A rendszerváltást követően a III. kerületi önkormányzat 1997-ben megvásárolta a könyvtár dokumentumállományát, amit átmenetileg elhelyezett a kerületi Pedagógiai Szolgáltató Intézet Bázis Tankönyvtáraként a Kalászi úti Általános Iskola épületében. 1999-ben az önkormányzat mint fenntartó megalapította¹ a szakmailag önállóan működő Óbuda-Békásmegyer Platán Közművelődési Könyvtárat, ami 2000 októberében kezdte meg működését az Aquincumi Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolával egy épületben.² Ebben az évben indult el a szakmai munka, hogy az önkormányzat által megvásárolt szakkönyvtári dokumentumállományból közkönyvtárra jellemző állomány és közösségi tér jöjjön létre, amely hatékonyan szolgálja majd a III. kerületi lakosokat.

A Platán Könyvtár 2000-ben került igazán abba a helyzetbe, amikor már nem a pusztá fennmaradásért kellett küzdenie, megtalálta biztos fenntartóját, szervezeti keretét, épületét és nem utolsósorban költségvetési háttérét. 2001–2002 még első-sorban az új kereteken belüli berendezkedést, a felzárkózó fejlődést, a régi hasz-

nálók megtartását és a potenciális új használói kör elérését jelentette a könyvtár számára. A működést állományfejlesztés, technikai fejlesztés jellemezte, néha ad hoc jelleggel. 2003-ban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bezárta az Ezüsthelyi utcai tagkönyvtárát, melynek megszűnő állományát az óbudai önkormányzat átvette és a Békásmegyeri Községi Házban a Platán Könyvtár *fiókkönyvtáraként*³ helyezte el. A fiókkönyvtár a Csobánka téren, kedvező helyen (a lakótelep egy forgalmas terére került, ahol orvosi rendelő, iskola, HÉV-megálló van) 2004-ben meg is kezdte működését. A fiókkönyvtár létrejöttével a Platán Könyvtár állománya és munkatársainak létszáma is növekedett.⁴ Ebben az évben már 6 fő helyett 8 fő dolgozott a könyvtárban. Az FSZEK-től átvett 13 000 könyvből a selejtezés után a fiókkönyvtár állományába 9872 kötet került be.⁵ 2005. december 31-én a Platán Könyvtár és fiókkönyvtárának állományában már több mint 60 000 dokumentum volt. A dokumentumok forgási sebessége a 2000-es 0,3-ról 2005-re 1,9-szeresére nőtt, ami a beiratkozott olvasók számának növekedése mellett is az állomány jobb használhatóságát jelentette.

A könyvtár 2005-ben vásárolta meg a *Corvina* integrált könyvtári rendszert, ezzel a beruházással lehetővé vált a könyvtári dokumentumállomány számítógépes nyilvántartásához szükséges munka megkezdése, és az olvasószolgálati munka, a feldolgozás, a rendelés korszerűsítése. A könyvtár cédulakatalógusa 2006-tól kiegészült a számítógépes információkeresés lehetőségével, és az év decemberétől már elindult a www.platankonyvtar.hu weboldal, aminek köszönhetően az olvasók és az érdeklődők már online is tájékozódhattak a könyvtáraink szolgáltatásairól, a beiratkozás és a használat feltételeiről. Az új beszerzések képes ajánlóban jelentek meg a honlapon, a beérkező könyveket az olvasók már megtalálhatták a számítógépes katalógusban, mely a weblapon keresztül is elérhetővé vált.⁶

2007-ben a Platán Könyvtár elindította *Könyvet Házhoz* szolgáltatását és külön *gyerekkönyvtári részleg* került kialakításra a központi könyvtárban, hogy a legkisebbek is élvezettel és számukra megfelelően használhassák a könyvek birodalmát, és megkedveljék a betűk és tudományok világát. 2007-ben a Platán Könyvtár olvasóinak 30%-a 14 éven aluli volt, és állományának mintegy 20%-át a gyermek- és ifjúsági irodalom képezte. Korábban nem volt olyan szolgáltatóhely a könyvtárban, ahol elkülönített tér, gyerekeknek való állomány és gyerekkönyvtáros állt volna a legfiatalabb generáció rendelkezésére. A könyvtár rendszeresen szervezett gyerekeknek szóló író-olvasó találkozót, meserendezvényeket, kézműves-foglalkozásokat, könyvtárbemutató és könyvtárhasználati órákat. Szakmailag indokolt volt egy barátságos, kényelmes, a fenti funkcióknak és szolgáltatásoknak megfelelő gyerekkönyvtári részleg kialakítása.⁷ A gyerekkönyvtár és fiókkönyvtár létrehozásának sikerességét bizonyította a 2008-as statisztikában megjelenő 25%-os látogatói létszámnövekedés.⁸

2008. július 1-jével a fenntartó az Óbudai Múzeumot és a Platán Könyvtárat az eredeti funkciók megtartásával *Óbudai Múzeum és Könyvtár* néven szervezetileg összevonta. Az összevonással eltérő szervezeti kultúrájú intézmények kerültek közös vezetés alá. 2011-ben több fontos fejlesztés is megvalósult. Elindult az *elektronikus kölcsönzés*, a *Sün Tóbiás Könyvtára* című óvodásoknak szóló interaktív mese- és könyvtárhasználati foglalkozássorozat, és új szolgáltatás került bevezetésre a 12+ részleg kialakításával. Az új közösségi térben 1550 kötetnyi tizenéveseknek szóló szépirodalmi-, ismeretterjesztő mű, képregény, manga és folyóirat vált kölcsönözhetővé. Ettől az évtől kezdve a gyerekkönyvtár szolgáltatása olyan drámapedagógiai foglalkozássorozattal bővült, mely elősegíti a gyerekek magabiztos könyvtárhasználatát, segíti motiváltságukat, fejleszti a tartós figyelmet. A foglalkozások célja, hogy a gyermekeket úgy vezesse be egy számukra nem, vagy csak részben ismert területre – a könyvtár birodalmába –, hogy a találkozás örömteli, izgalmas legyen és a játékot középpontba helyező alkalmakon olyan tapasztalatokat szerezzenek, melyek az aktív részvétel által hossz útvonon rögzülnek. A Platán Könyvtár már nem csupán egy könyvkölcsönző hely, hanem a kerület egyik fontos kulturális bázisa, ahol minden korosztály változatos és vonzó programokból válogathat.⁹ A gyerekkönyvtár, a 12+ részleg és a drámapedagógián alapuló könyvtárhasználati foglalkozás fontos eszköze volt annak, hogy a gyerekek is megszólítva érezzék magukat, hiszen a közönség nem elhanyagolható részét ők teszik ki. Egyrészt hozzáik a szüleiket, akik nemcsak a gyerek számára találnak programot, másrészt ők maguk is visszatérnek egyetemistaként, fiatal szülőként is.¹⁰

2012-ben a könyvtár újra önálló intézmény lett és még ugyanebben az évben elindult az *Óbudai Könyvmegálló* projekt, amely azóta is kedvelt színpontja a III. kerületnek. Óbuda Békásmegyér Önkormányzata, az Óbudai Platán Könyvtár és a csillaghegyi KultúrMontázs Civil Egyesület ingyenesen használható, mindig nyitva álló, ingyenes könyvszekrényeket hozott létre, melyeket a „Hozzál egy könyvet, Vigyél egy könyvet” elv mentén bárki használhat, onnan könyveket kivéve, helyére saját könyvet betéve.¹¹ Az együttműködés 2013-ban kiegészült a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által üzemeltetett úgynevezett Máltai játszóterekkel¹², így ma már a hét felnőtt könyvmegálló mellett öt gyermek könyvmegálló segíti a magántulajdonban lévő könyvek újrahaszosítását, népszerűsítve az adományozást, az önkéntességet, a környezettudatosságot. A könyvmegálló a könyvekkel, az olvasással és az olvasást szerető emberekkel való találkozás színtereivé váltak.¹³ 2013-tól nyaranta a Sziget Fesztiválon is megjelent a könyvmegálló. A fesztiválra kikerülő szekrény könyvállománya minden évben újonnan került összekészítésre. A kínálatban egyaránt szerepelt kortárs és klasszikus szépirodalom, szórakoztató irodalom, valamint angol, német és más idegen nyelven kiadott könyv és Óbudáról szóló magyar és angol nyelvű kiadványok. Több magyar író idegen nyelvre lefordított írása is megjelent a kínálatban, ezzel is népszerűsítve a magyar irodalmat a fesztivál közönsége körében.¹⁴

2012-ben nem csak a könyvmegállókkal lépett ki a könyvtár az épület falain kívülre, hiszen a *Bibliocikli* szolgáltatás, vagyis a Fellini Római Kultúrbisztorba biciklivel kiszállított 200 db kötetnyi olvasnivaló Duna-parton pihenőknek történő elérhetővé tétele ugyancsak ebben az évben indult el.

A minikönyvtár állománya elsősorban kortárs magyar és világirodalomból került összeválogatásra, előnyben részesítve a rövidebb, pár óra alatt elolvasható novellákat, kisregényeket. A Szépírók Társasága támogatásával a helyben rendezett irodalmi délutánok is sikeresek voltak, és nagy publicitást eredményeztek a könyvtárnak és a fenntartónak egyaránt.¹⁵

A könyvtár területi elhelyezkedése és az a tény, hogy közvetlen lakókörnyezetének egyedüli kulturális intézménye, megerősítette az egyébként is általánosan megfogalmazott szakmai elvárást, hogy legyen 21. századi könyvtár, közösségi szintér, sokféle programot kínálva a látogatóknak. Az olvasáskultúra terjesztéséhez, az olvasás népszerűsítéséhez hozzájárul a könyvtár vonzó rendezvénykínálata és belső kialakítása, amely segíti, hogy találkozóhellyé váljon. Az évek során a programkínálat egyre nőtt, 2019-ben 229 rendezvény került megszervezésre, ami 15 808 látogatót vonzott be a könyvtárba.¹⁶

Az olvasáskultúra népszerűsítése és a közösségi térként való működés mellett 2016-ban fontos célkitűzések jelentek meg a könyvtár stratégiájában. Egyrészt a könyvtár ekkor köteleződött el a zöld szemléletű könyvtárrá válás mellett, ami a fiókkönyvtár költözésével teljessé válhatott ki, és még ugyanebben az évben kezdett el az intézmény a minőségügy kérdéseivel szervezett keretek között foglalkozni. A 2015-ben lefolytatott könyvtári szakértői vizsgálat megállapította a minőségirányítási rendszer alkalmazásának hiányát, ezért első lépésként intézkedési terv készült, majd 2017-ben szervezetfejlesztési és minőségirányítási szakértő segítségével elkezdődött a minőségmenedzsment bevezetése. A könyvtár célja olyan minőségirányítási rendszer kialakítása volt, mely tevékenységének, szolgáltatásainak folyamatos javítását, a használók, a partnerek és a fenntartó elégedettségét eredményezi, és amelynek működtetése a vezetőség mellett a munkatársak

elköteleződésén alapul. 2019-ben erősödött fel a minőségirányítás szerepe, a szervezeti döntési eljárásban rendszeresítetté vált a prioritások stratégia mentén történő meghatározása. Fontos cél volt, hogy a könyvtár felkészüljön a 2020-ban elvégzendő önértékelésre és a Minősített Könyvtár cím pályázat beadására. Az év első félévében sor került a Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszerén (KMÉR) alapuló szervezeti önértékelésre, majd ezt követően a Minősített Könyvtár cím pályázat beadására.¹⁷

Az Óbudai Platán Könyvtár nemcsak a minőségirányítási módszertan bevezetése mellett köteleződött el 2016-ban, hanem célként tűzte ki a *zöld szemléletű könyvtárrá* válást is, ami 2018-ban, a fiókkönyvtár költözésével teljesedhetett ki.¹⁸ A Platán Könyvtár számára a 2018-as év mérföldkővet jelentett, hiszen a fiókkönyvtár a Békásmegyeri Közösségi Házból önálló épületbe költözött. A fiókkönyvtár teremkönyvtárból több helyiségből álló, új szolgáltatásokat nyújtó könyvtár lett, és új nevet kapott, így lett az intézményből az *Óbudai Platán Könyvtár Ezüsthgyi Könyvtára*. Az Ezüsthgyi Könyvtár épülete helyi műemléki védettség alatt áll, ezért az eredeti homlokzati képet megtartva került kialakításra az új, energetikai szempontból is korszerű könyvtár 231 m²-en, amihez adódik a közel 600 m²-es udvar és kert. Az épület a mai kor igényeinek megfelelő külső és belsőépítészeti megoldásokkal újult meg, és az udvar felőli új főbejáratnak köszönhetően mozgáskorlátozottak számára is könnyen megközelíthetővé vált. A tereprendezést követően a kert közösségi tér funkcióval bővült, mely szabadtéri rendezvényeknek is helyet biztosít. A kerékpárral közlekedők számára biciklitárolót alakítottunk ki. Fontos változás volt, hogy a gyerekkönyvtári állomány önálló terembe költözhetett, és külön rendezvényterem került kialakításra az épületben.

A korábbi zsúfoltság helyett, tágas, olvasásra, játékra, közös időtöltésre kiválóan alkalmas tér várja a gyerekeket.¹⁹

Az Ezüsthelyi Könyvtár zöld szemléletéből eredően az alapszolgáltatásokon túl speciális zöld szolgáltatásokat is kínál látogatóközönségének.²⁰ A könyvtár fenntartható fejlődésért végzett munkáját, környezetvédelmi szemléletformáló törekvéseit a Könyvtári Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Egyesülete (IFLA) 2020-ban nemzetközi Zöld Könyvtár Díjjal ismerte el.²¹

Az Óbudai Platán Könyvtár a III. kerületi önkormányzat fenntartásában immár húsz éve, ma már 18 munkatárssal és két telephelyen gondozza, gyarapítja, teszi hozzáférhetővé látogatói számára a több mint hetvenezres dokumentumállományát. Az alapfunkció mellett kiemelt figyelmet kap az olvasáskultúra és a környezetvédelem népszerűsítése. Mindezt felnőtteknek és gyerekeknek szóló programokkal, speciális és zöld szolgáltatásokkal és a könyvmegállók üzemeltetésével éri el. Közösségi térként egyaránt családi, barátságos légkört kínál a beszélgetésre és az elmélyült olvasásra, a szabadidő minőségi eltöltésére. Törekszik arra, hogy jó kapcsolatot építsen ki az olvasókkal, hiszen mindenki számára fontos, hogy felgyorsult világunkban olyan helyet találjon, amely segíti az elmélyülést, valamint teret és lehetőséget nyújt a minőségi együtt töltött időre. Természetesen mindezt jelenleg az egészségügyi előírásokat betartva, felelősen.

Az évforduló alkalmából fontosnak tartottuk, hogy egy visszatekintés erejéig megemlékezzünk az elmúlt évek szakmai sikereiről, visszaemlékezzünk a kezdetekre, arra, hogy honnan indult, hogyan fejlődött ez a mára már sokak által kedvelt könyvtár Óbudán, és milyen célok mentén szeretné a jövőben tovább segíteni a kerületi lakókat és a vonzáskörzetében élőket. Ez az elmúlt húsz év az olvasói tábor, a fenntartó önkormányzat, a szakmai partnerek és az elkötelezett munkatársak támogatása nélkül nem valósulhatott volna meg. 2020 év elején még mindezt egy egész éves rendezvénysorozat keretében tervezte megköszönni és megünnepelni a könyvtár, azonban a széles körű ünneplésnek gátat szabott a világjárvány. Az évfordulót ezért egy különleges olvasói nyereményjátékkal ünnepeltük. A látogatók 2020. október 9-én az ünnepi díszbe öltöztetett könyvtárakban kihelyezett szerencsekerekeket megpörgetve ajándékkönyvet vagy éves könyvtári tagságot nyerhettek. Az intézményeink számára kihívás volt, hogy mindezt az egészségügyi szabályokat betartva bonyolítsák le, de örömmel vettek részt benne. A születésnap ünnepség alkalmából olvasóinktól rengeteg pozitív visszajelzés érkezett. Régi könyvtári tagok tértek vissza hozzánk, új beiratkozókat is köszönthettünk, és jelenlegi olvasóink is nagy lelkesedéssel vettek részt a játékban. A szerencsekerek mellett felállítottunk egy jókivánság falat is, ahova nagy számban érkeztek kívánságok olvasóinktól. Zárásként engedjék meg, hogy ezek közül megosszunk néhányat önökkel.

Kedves Platán Könyvtár!

2020 nem éppen a közösségi élmények éve volt eddig, mégis visszatérni ide és várni a lehetőséget az újraindításra valóságos várakozással töltött el minket. Barátainkkal már 2 éve járunk ide rendszeresen gyermekeinkkel. Nagyon szeretünk itt lenni, egy kedves, barátságos hely. A gyerekkönyvtár profi, köszönünk mindent Ildi néni! Az irodalmi programok, beszélgetések Vass Norbival személyes kedvenceink. Még legalább 120 évet kívánunk! ☺

Kedves Platán Könyvtár!

Kicsit megütököztem, mikor olvastam, hogy 20 éves lett a könyvtár. Hibetetlen! 10-12 éve fedeztük fel a nagymamámmal ezt a helyet és számomra azóta is „szerelem”. Itt volt a könyvtár, mikor kamasz voltam, mikor lányregényeket, mikor krimiket, mikor fantasykat olvastam, és itt volt a szakdolgozatomnál is. Most a kislányommal járunk ide és ő is imádja. Kedves, segítőkész dolgozók, szakértelem, programok. Köszönöm Platán Könyvtár, még sok közös évet szeretnénk együtt!

Kedves Platán Könyvtár és minden kedves segítőkész dolgozója!

Életem egyik legjobb könyvtárának, amely mindig elcsábított jobbnál jobb olvasnivalókkal kívánok még nagyon sok sikeres évet! Jó munkát és egészséget minden könyvtárosnak!

Kedves Könyvtár!

Köszönjük az igényes könyvtárat – sok programot, újdonságot és a kiemelkedő gyerekerészt! Boldog születésnapot!

Kedves Könyvtár!

13 éve járunk ide ebbe a varázslatos könyvtárba! Minden látogatás nagy élmény a gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt. A könyvtárosokkal személyes kapcsolatunk alakult ki, mindig van idejük egy kis beszélgetésre, meseolvasásra, meghallgatni a gyerekek élménybeszámolóit. Nagyon köszönünk mindent, és még sok-sok évet kívánunk, amiknek mi is részesei lehetünk!

Jegyzetek

1. Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat 769/ÖK/1999.(IX.29.) számú határozata
 2. Gyulai Ivánné: *A Platán Könyvtár szolgáltatásrendszerének elemzése*. Szakdolgozat. Kézirat. KKDSZ Szakképzési Akadémia és Műhely Kulturális menedzserképzés, Budapest, 2006. 5. p.
 3. Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat 719/ÖK/2003.(XII.17.) számú határozata
 4. Gyulai Ivánné: *i. m.* 3. p.
 5. Beszámoló a Platán Könyvtár 2002–2006 években kitűzött céljairól és az elvégzett munkáról
 6. Óbudai Múzeum és Könyvtár Beszámoló 2008.
 7. Beszámoló a Platán Könyvtár 2007. évi tevékenységéről
 8. Óbudai Múzeum és Könyvtár Beszámoló 2008.
 9. Óbudai Múzeum és Könyvtár Beszámoló 2010.
 10. Vári György: *Az ovisok hozzák be a szüleiket. Visszatér a névadó platánfák árnyékába az Óbudai Platán Könyvtár.* = Óbudai Anziks, 2015/2016. tél <https://obudaianziks.hu/az-ovisok-hozzak-be-a-szuleiket/> (2020.10.20.)
 11. Óbudai Múzeum és Könyvtár Beszámoló 2012.
 12. „Játssza megelőzni!” *Játsszótér Program.* = Máltai.hu, <https://maltai.hu/tevekenyseg/intezmeny/37> (2020.10.20.)
 13. Óbudai Platán Könyvtár Beszámoló 2013.
 14. Óbudai Platán Könyvtár Beszámoló 2015.
 15. Óbudai Múzeum és Könyvtár Beszámoló 2012.
 16. Óbudai Platán Könyvtár Beszámoló 2019.
 17. Óbudai Platán Könyvtár Szakmai Pályázata a Minősített Könyvtári címhez 2020.
 18. Vezetői összefoglaló 2017–2020.
 19. Ezüsthegyi Könyvtár 2018. Beszámoló
 20. Óbudai Platán Könyvtár 2018. Beszámoló
 21. Szépvölgyi Katalin: *Könyvtár a kertben, kert a könyvtárban – zöld komplexitás egy közkönyvtár életében* = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29. évf. 2020. 5. sz. 19–27. p. <https://epa.oszk.hu/01300/01367/00328/pdf/> (2020.10.20.)
-
-